

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Полятикiна Лариса Iванiвна

к.е.н. доцент кафедри бухгалтерського обліку
Сумський національний аграрний університет

Самошкіна Ірина Дмитрівна

к.е.н. доцент кафедри фінанси
Сумський національний аграрний університет

Summary. Дієвим інструментом сприяння ефективному розвитку підприємств малого бізнесу є інфраструктура його підтримки, завдяки якій формується конкретне організаційно-економічне середовище для сприяння підприємницькій діяльності та швидкій адаптації суб'єктів малого підприємництва до ринкових умов. Світовий досвід і практика господарювання показують, що найбільш динамічним елементом структури народного господарства України, що постійно змінюється, є підприємства малого бізнесу.

В процесі дослідження нами розглянуто особливості функціонування підприємств малого бізнесу, детально висвітлено основні проблеми та їх особливості в Україні. Принципово важливим фактором для розвитку підприємницької діяльності в Україні є формування розгалуженої інфраструктури підтримки розвитку підприємств малого бізнесу. Ефективна діяльність цієї інфраструктури сприяє підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, залученню вітчизняних та закордонних інвестицій, застосуванню передових технологій.

У роботі в результаті вивчення підходів державного регулювання та стимулювання малого підприємництва в Україні у контексті формування податкової політики встановлено його сильні та слабкі сторони, а також можливості подальшого розвитку та загрози, що його уповільнюють. На основі

проведеного дослідження державного регулювання діяльності малого бізнесу, нами розроблено рекомендації щодо удосконалення механізму розвитку малого бізнесу.

Приділено увагу питанням активізації інвестиційної діяльності при обґрунтуванні основних тенденцій розвитку малих підприємств. Запропоновано заходи щодо залучення фінансових ресурсів для проведення інвестування на регіональному рівні, що буде сприяти розвитку та становленню підприємств малого бізнесу. В зв'язку з цим рекомендовано проаналізувати фактори інвестиційної привабливості регіонів України.

У статті розглядаються роль держави в стимулюванні підприємницької активності, взаємодія інституту підприємництва з іншими структурними елементами суспільства. В процесі дослідження з'ясовано, що дискусійними є питання формування та діяльності малого підприємництва, організація діяльності та управління на цих підприємствах.

Приділено увагу проблемам функціонування підприємств малого бізнесу, що більш стійкі до зовнішніх змін. Враховуючи невелику кількість працівників, які швидко мобілізуються до змін на ринку, малий бізнес може стати тією важливою основою, за допомогою якої буде здійснено поворот до позитивних господарських процесів. Ці підприємства забезпечують працевлаштування соціально нестабільних верств населення.

У статті розглянуті основні аргументи на користь особливостей організації та функціонування страхової діяльності підприємств малого бізнесу.

У процесі дослідження також відзначено, що доцільною є робота щодо забезпечення подальшого розвитку підприємств малого бізнесу та їх актуальне значення для розвитку економіки країни в цілому. Підприємства малого бізнесу виконують низку найважливіших економічних і соціальних завдань. Вони розвивають реальний сектор економіки, створюють додаткові робочі місця, сприяють конкуренції. Тому розвиток малого бізнесу є важливим завданням держави. Незважаючи на значне наукове опрацювання, проблема

функціонування малого підприємництва залишається відкритою і велика кількість питань щодо розвитку малого підприємництва в Україні потребують подальшого дослідження.

Key words: малий бізнес, державна підтримка, підприємництво, інвестиції, кредитування, конкурентоспроможність.

Introduction. В умовах розвитку економіки України перспективним напрямом створення конкурентного середовища є розвиток підприємств малого бізнесу. Підприємства малого бізнесу привертають до себе прискіпливу увагу на протязі десятиліть. Їх діяльність є багатогранним соціально-економічним явищем, в якому підприємець або підприємство, має можливість знайти своє місце, а зовнішні учасники також отримують позитивні результати. Незважаючи на значне наукове опрацювання, проблема функціонування малого підприємництва залишається відкритою. Велика кількість питань щодо розвитку підприємств малого бізнесу в Україні потребують подальшого дослідження.

Метою дослідження є одержання правдивої, повної інформації, яка дасть змогу визначити об'єктивну і всебічну оцінку діяльності підприємств малого бізнесу на сучасному етапі розвитку підприємницьких відносин в Україні; виявлення перешкод в їх діяльності; знаходження резервів покращення здійснення діяльності підприємств малого бізнесу. В процесі дослідження було проведено аналіз діяльності підприємств малого бізнесу та особливості його ведення. Дискусійними є питання формування та діяльності підприємств малого бізнесу, організація діяльності та управління на цих підприємствах.

Наразі в Україні на розвиток малого підприємництва впливають багато чинників, серед основних можна назвати недосконалість законодавчої бази; слабка підтримка з боку державних, регіональних утворень; слабкий розвиток інфраструктури збуту, переробки і зберігання готової продукції; недостатність методичного забезпечення організаційно-економічної діяльності малого підприємництва.[4]

Постановка завдання дослідження має на меті: вивчити сучасний стан та визначити перспективи розвитку підприємств малого бізнесу в Україні; проаналізувати недоліки та сформулювати основні тенденції діяльності цих підприємств. В процесі дослідження розглянути особливості створення, функціонування та розвитку підприємств малого бізнесу, детально висвітлити їх основні проблеми та особливості.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблем організації та функціонування малого бізнесу останнім часом приділялась велика увага. Проблеми обґрунтування та тенденцій розвитку підприємств малого бізнесу досліджуються в працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад і методичних підходів до вирішення визначених проблем знайшли своє відображення в працях вчених-економістів: О. Амосова, В. Андрійчука, О. Бородіної, Н. Гавкалової, В. Гейця, Ю. Данька, Л. Дейнеко, О. Єрмакова, С. Кваші, О. Красноруцького, С. Ілляшенка, І. Іртищевої, В. Лагодієнка, М. Маліка, О. Мандич, Т. Маренич, Л. Мармуль, Н. Тарнавської, В. Онегіної, П. Саблука, А. Савощенка, О. Школьного, Б. Язлюка, І. Яціва та інших відомих дослідників. Проте вони здійснені, переважно, для рівня окремих підприємств або окремих видів продукції. Проблеми розвитку підприємств малого бізнесу на галузевому рівні є недостатньо опрацьованими та потребують подальшого дослідження. Однак, ще багато теоретичних і практичних аспектів використання потенціалу малого підприємництва залишаються не вирішеними.

Викладення основного матеріалу дослідження. В Україні підприємства малого бізнесу розвиваються в складних умовах ринкової економіки. Цей процес стикається з безліччю проблем. Малі підприємства створюються, мають певну підтримку, але конкурентоспроможного підприємницького типу господарювання в малому підприємстві ще не створено.

Нинішній стан розвитку національної економіки в умовах забезпечення стабілізаційних процесів з усією очевидністю показує, що її головним пріоритетом є забезпечення сталого розвитку підприємств малого бізнесу. Як

засвідчує досвід розвинутих країн, гострота продовольчого забезпечення злагоджується в умовах, коли успішно функціонує агропродовольча сфера. [6]

Прискорена динаміка змін вимагає від українського суспільства оперативної та адекватної реакції. Об'єднання зусиль має бути спрямовано на мінімізацію негативних впливів та максимізацію корисності від поглиблення економічної інтеграції. Такого результату можна досягти лише за умов побудови функціональної економічної системи, яка розвивається на принципах сталого розвитку. Особливе місце в функціонуванні цих процесів відводиться підприємствам малого бізнесу [3].

Головною метою перетворень в умовах сталого розвитку є формування ефективного господаря – власника. Становлення нової організаційно-приватної моделі організації виробництва вимагає об'єктивно нових підходів до структури фінансових результатів функціонування підприємств малого бізнесу України. Для вирішення поставлених питань потрібний постійний пошук шляхів доцільного функціонування підприємств малого бізнесу України. Це необхідно для того, щоб суб'єкти господарювання мали можливість забезпечити безперервний процес виробництва та реалізацію продукції і своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями, вільно маневрувати власними і залученими капіталами.

Економічне оздоровлення економіки України. Для забезпечення економічного оздоровлення економіки України доцільно провести реформування підприємств агропромислового комплексу і розглянути всі можливі варіанти реструктуризації з метою адаптації виробництв до ринкових умов господарювання та підвищення конкурентоспроможності у відповідних умовах.

При проведенні дослідження приділено увагу проблемам функціонування підприємств малого бізнесу, що більш стійкі до зовнішніх змін. Враховуючи невелику кількість працівників, які швидко мобілізуються до змін на ринку, малий бізнес може стати тією важливою основою, за допомогою якої буде здійснено поворот до позитивних господарських процесів. Ці

підприємства забезпечують працевлаштування соціально нестабільних верств населення, зокрема, молоді, жінок, емігрантів і т. ін. Саме на цих підприємствах вони набувають досвіду, знань, домагаються кар'єрного росту та самореалізації.

У той же час основними цілями економічної політики України, як і раніше, залишається досягнення економічного зростання і повної зайнятості, підвищення життєвого рівня більшості населення, підтримка курсу національної валюти, зовнішньоекономічна рівновага тощо. Досягнення цих цілей значною мірою пов'язане зі станом справ і перспективами розвитку малого підприємництва. Ці питання недостатньо відпрацьовані, що зумовлює необхідність наукових досліджень, спрямованих на формування і розвиток підприємництва, його ефективне функціонування, що забезпечить вихід країни з тривалої кризи. Важливим аспектом впливу малого підприємництва на регіональний розвиток є вирішення проблеми рівномірного розподілу підприємницьких структур, зв'язаних із задоволенням платоспроможного попиту населення.

Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні представляє собою розвиток, що задовольняє потреби нинішнього покоління і не шкодить можливостям майбутніх поколінь задовольняти їхні потреби за рахунок забезпечення взаємодії економічних, соціальних та екологічних сфер. Стабільний розвиток підприємств малого бізнесу має виняткове суспільне значення, яке зумовлено безальтернативною роллю в забезпеченні продовольчої безпеки країни [6].

Малий бізнес підтримує будь-яку сферу діяльності: виробнича, комерційна, страхова та ін. Тому малому бізнесу належить місце головного сектора економіки для забезпечення надійності, ефективності та гнучкості внутрішнього ринку країни. Важливо відзначити, що від внутрішнього ринку, в першу чергу залежить соціально-економічний розвиток кожної держави. Таким чином, без малого бізнесу суспільство та економіка не мають можливості не тільки розвиватися, а й існувати.

Стан розвитку малого підприємництва України впродовж останніх років свідчить про стійку тенденцію до зростання цього сектору економіки держави. Особливості малого підприємництва дозволяють стверджувати, що йому притаманні риси як незалежність дій, можливість більш гнучких і оперативних рішень, адаптації до особливостей місцевих умов, сильних симпатіях серед населення, низьких операційних витратах, шансах на швидкий матеріальний успіх, довгострокових вигодах, можливостях суміщення кількох професій тощо. Всі ці риси дозволяють підприємствам малого бізнесу посісти вагоме місце в національній економіці України.

Останнім часом урядом було проведено кілька програм на підтримку малого бізнесу, основними завданнями яких було забезпечення розвитку та допомоги малому підприємництву. Але, незважаючи на цей факт і те, що малий бізнес так необхідний, його розвиток і можливості в Україні не досягають досить високого рівня. Відповідно, показники розвитку малого бізнесу вже протягом багатьох років залишаються досить низькими в порівнянні з іншими, економічно більш розвиненими країнами [8].

Факторами, які негативно впливають на розвиток малого підприємництва в Україні є загальний спад вітчизняного товарного виробництва, зростання цін, інфляція, низький рівень платоспроможності населення, корупція тощо.

Одним з головних недоліків малого бізнесу в Україні є його нерівний розподіл по країні. В основному мале підприємництво поширене в Києві, Харкові, Одесі. На їх частку припадає практично третина всіх підприємств, які займаються випуском харчової продукції та торгівлі.

На думку багатьох фахівців, основними напрямками подальшого розвитку малого підприємництва в Україні в найближчій перспективі є: формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку малого підприємництва; вдосконалення фінансово-кредитної підтримки; забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку малих підприємств; інформаційне та кадрове забезпечення бізнесу; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва передбачає, насамперед, встановлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності; розробку дійових законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання малих підприємств; усунення правових суперечностей і скасування положень, що гальмують розвиток приватної ініціативи. Сьогодні найактуальнішими проблемами є розробка нових та вдосконалення діючих законодавчо-нормативних документів з питань визначення чітких підходів до власності та форм її захисту; створення сприятливішого податкового, інвестиційного, інноваційного та цінового режимів для суб'єктів малого підприємництва; упорядкування механізмів державного регулювання та контролю підприємницької діяльності [9].

Створення нових робочих місць, розвиток добросовісної конкуренції, швидке насичення ринку товарами та послугами, впровадження інновацій, все це відбувається на внутрішньому ринку держави завдяки малому бізнесу.

За деякими даними економічних джерел в Україні у сфері матеріального виробництва зайнято понад 87,5 % працездатних і лише 12,5 % працює у сфері послуг [5].

Аналіз зарубіжного досвіду дає змогу по-новому подивитись на перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Так, починаючи з 90-х років у всіх індустріально розвинених країнах частка малого підприємництва була досить значною. У Японії, Франції до малих відносили 99 % від усіх підприємств. Ступінь розвитку малого бізнесу безпосередньо характеризує ступінь розвитку економіки держави загалом. Розвиток малого бізнесу на Заході йде набагато швидшими темпами, оскільки уряди приділяють значну увагу підприємствам малого бізнесу і сприяють їх розвитку на національному рівні. У більшості країн малий бізнес представляє собою середній клас, який є основою для сталого розвитку економіки [9].

Економічний аналіз господарської діяльності та оцінка економічної ефективності діяльності підприємств малого бізнесу в умовах ринку спираються на системний підхід, для якого характерна комплексна оцінка

різнопланових факторів, цільовий підхід до їх вивчення з метою підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу.

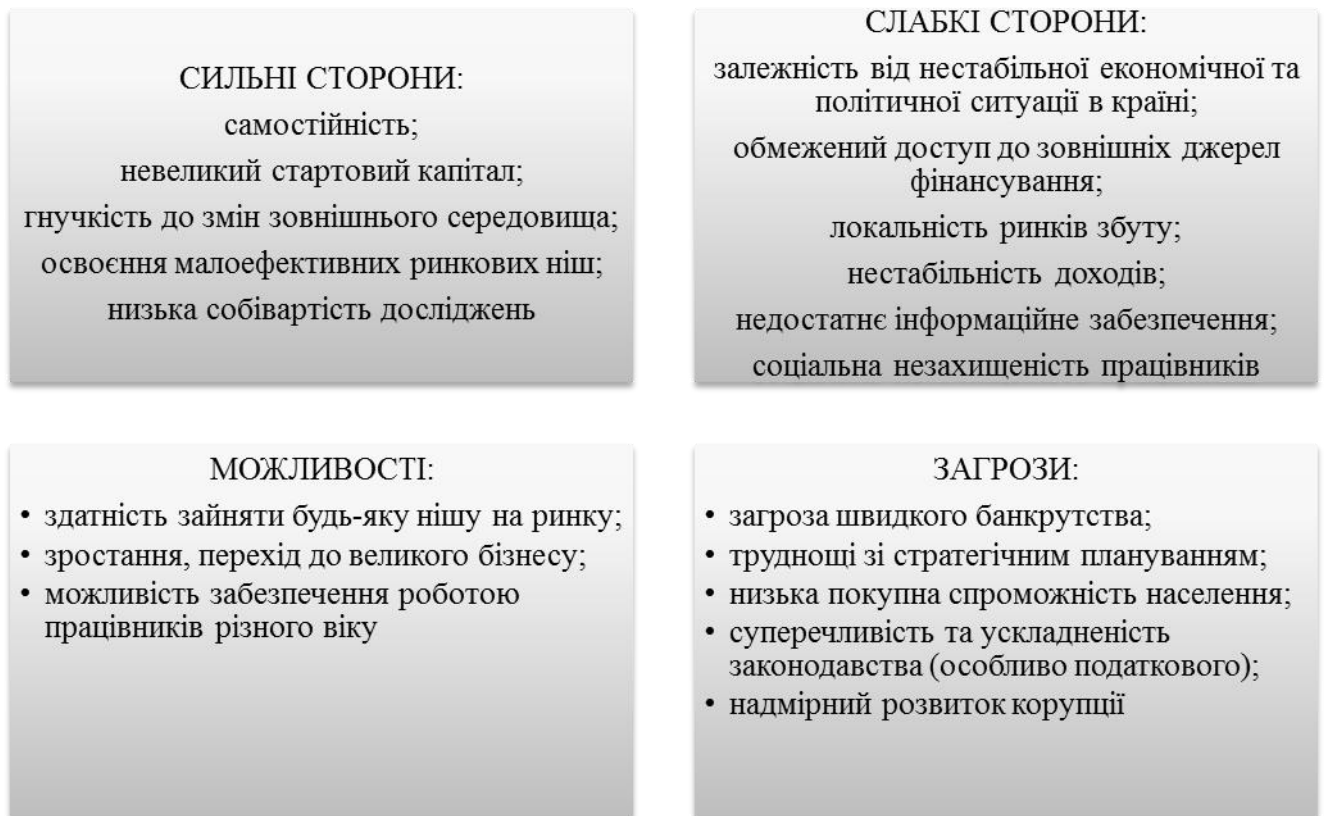
В результаті проведених досліджень було встановлено, що основним етапом, за яким можна характеризувати бізнес, як успішний, ефективний та прибутковий, є етап його розвитку та функціонування, який характеризується такими критеріями, згідно з рейтингом DoingBusiness, як оплата податків, отримання кредитів, захист інтересів інвесторів, виконання контрактів.

На основі застосування SWOP-аналізу малого бізнесу було визначено особливості його розвитку в Україні, а саме сильні сторони та можливості, а також основні фактори та загрози, що уповільнюють розвиток малого бізнесу в Україні на етапі його функціонування (рис.1).

За результатами SWOT-аналізу видно, що малий бізнес в порівнянні з іншими суб'єктами господарювання має значні переваги, а також можливості, основними з яких є гнучкість та здатність зайняти будь-яку нішу на ринку. Однак, має місце і ряд слабких сторін та загроз, які, у порівнянні з європейськими малими підприємствами, є досить широким [2].

Так, головною негативною стороною малого бізнесу в Україні є обмежений доступ до зовнішніх фінансових ресурсів, локальність ринків збуту та відсутність належної державної підтримки (особливо в області оподаткування). Виходячи з цього, державне регулювання та стимулювання діяльності малого бізнесу повинно бути спрямоване на нівелювання впливу його негативних сторін на потенційні можливості.

Аналіз загального середовища та тенденцій у сфері регулювання малого бізнесу свідчить, що найбільш вагомим чинником обмеження розвитку малого бізнесу є істотний адміністративно-податковий тиск.

Рис. 1. SWOT-аналіз малого бізнесу в Україні

Джерело: розроблено авторами

Фіскальна політика України відіграє значну роль у стимулюванні малого бізнесу, яка передбачає знижену ставку оподаткування, ефективну систему знижок у сплаті прострочених позичок тощо.

В Україні кількість податкових платежів становить 5 на рік (після запровадження в дію змін до Податкового кодексу від 24.12.2015) [6], а витратити на їх сплату доводиться 350 годин, тоді як загальне податкове навантаження становить 52,2%. Важливо зробити акцент на окремих програмах, які спрямовані на сприяння малому бізнесу. Доцільно передбачити надання шефської допомоги малому бізнесу у вигляді консультацій з питань управління фінансуванням, маркетингу. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що одним з небагатьох здобутків вітчизняної податкової політики є запровадження спрощеної системи оподаткування підприємств малого бізнесу [7].

Державна підтримка підприємств малого бізнесу. Згідно з Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» суб'єктами малого підприємництва на Україні є фізичні та юридичні особи будь - якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України (у 2015 році - близько 242 млн. грн.). На сьогоднішній день, найважливішою формою державної підтримки малого бізнесу в Україні є спрощена система оподаткування, яка передбачає заміну встановлених державою податків і зборів сплатою єдиного податку та застосування спрощеної форми бухгалтерського обліку та звітності [1]. [Закон]

Для підвищення ефективності створеної системи державної підтримки малого підприємництва необхідно вирішити ряд завдань:

- виробити фінансову стратегію по залученню українського і міжнародного банківського капіталу для забезпечення розвитку малого бізнесу в Україні;
- формувати систему лізингу як однієї з найбільш перспективних можливостей створення і розвитку виробничого базису малого і середнього підприємництва;
- сприяти розвитку зовнішньоекономічної активності суб'єктів малого підприємництва;
- здійснювати підготовку та перепідготовку кадрів для роботи в структурах малого бізнесу;
- створювати умови для успішного розвитку підприємницької діяльності шляхом формування сприятливої інфраструктури;
- удосконалювати інформаційне та нормативно-правове забезпечення діяльності підприємців у сфері малого бізнесу;
- підвищувати якість рекламно-виставкової та видавничої діяльності у цій сфері;

- розвивати інноваційну діяльність в підприємницьких структурах, сприяти освоєнню нових технологій і винаходів.

Фінансово-кредитна підтримка підприємств малого бізнесу на сьогодні в Україні має важливе значення. Державну політику щодо фінансового забезпечення слід проводити в напрямі створення розвинутої мережі фінансово-кредитних установ, страхових фірм, інвестиційних та страхових фондів; розвитку товариств взаємного кредитування та страхування; розробки і впровадження системи стимулювання комерційних банків, які надавали б пільгові кредити малим підприємствам.

Інформаційне забезпечення передбачає створення єдиного інформаційного простору, систематизацію та уніфікацію показників і документів. Автоматизацію управлінської діяльності представляє об'єктивний процес, який має охопити галузь у цілому. Основою цієї діяльності є створення середовища, що має охоплювати та об'єднувати інформаційне, телекомунікаційне, програмне забезпечення, інформаційні технології та інше, що буде сприяти якісно новому рівню проведення повсякденної оперативної роботи та аналізу перспектив діяльності в цілому.

Відсутність власних джерел фінансування відновлення основного капіталу, недоступні послуги банківських структур та інші умови вимагають вишукування нетрадиційних для підприємств малого бізнесу механізмів відновлення виробничого потенціалу.

Активізація інвестиційної діяльності. При обґрунтування основних тенденцій розвитку підприємств малого бізнесу заслуговують на увагу питання активізації їх інвестиційної діяльності. На регіональному рівні актуальним є вирішення методичних проблем раціонального здійснення інвестиційного процесу в регіоні, що проводиться на основі програм і стратегічних обґрунтувань регіональних інвестиційних проектів і створення механізму їхнього ефективного функціонування.

Забезпечення конкурентоспроможності продукції вимагає запровадження інновацій, оновлення технологічного обладнання, яке б дозволяло виробляти

високотехнологічну продукції. Виконання цього завдання вкрай ризикове, оскільки потребує значного обсягу інвестицій і постійного вивчення попиту споживачів. Нами проведено аналіз інвестиційної активності розбудови аграрного сектору у зв'язку з наявністю численних інституційних обмежень та адміністративних бар'єрів. Держава в процесі формування інноваційно-інвестиційної діяльності приймає на себе функції регулювання.

Зарубіжний досвід показує, що неодмінною умовою успіху в розвитку малого підприємництва є всебічна і стабільна державна підтримка. В кризових умовах розвитку економіки, саме допомога держави малому підприємству може призвести до поліпшення економічної ситуації як в регіонах, так і в країні в цілому. Сьогодні саме з малим та середнім підприємництвом держава пов'язує надію на швидкі позитивні структурні зміни в економіці, вихід з економічної кризи та створення умов для економічного зростання. Як свідчать останні світові тенденції, саме цілеспрямована державна підтримка підприємств, особливо малих форм господарювання, є найбільш важливою особливістю сучасної політики у галузі підприємництва. В Україні, незважаючи на декларовану підтримку малого підприємництва з боку держави, вплив останньої на процес його становлення явно недостатній [10].

Важливою особливістю розвитку та державного регулювання малого бізнесу в Україні є відсутність акцентів на соціальній значимості малого підприємництва, його здатності швидко розширювати попит на робочу силу. Мале підприємство розглядається в рамках державної політики виключно в економічній площині. Продовженням цієї проблеми є похідні проблеми надмірного державного регулювання, численні адміністративні бар'єри та низький рівень виконавчої дисципліни в органах державної влади, що погіршується високим рівнем корупції.

Питання щодо проблем організації страхової діяльності підприємств малого бізнесу досить детально вивчалось та вивчається на сторінках періодичних видань та спеціальної літератури. Страхування забезпечує надійний захист майнових інтересів підприємців і населення в разі втрат,

заподіяних вогнем, стихійним лихом, техногенними аваріями, транспортними пригодами та багатьма іншими не передбачуваними обставинами. Страхування добре зарекомендувало себе як форма нагромадження коштів громадян для вирішення їх соціальних проблем (охорона здоров'я, пенсійне забезпечення, освіта тощо). В останні роки страхування широко використовується на випадок виникнення відповідальності перед третіми особами. Пропоновані шляхи й напрями вдосконалення страхового ринку України, на нашу думку, дадуть можливість прискорити створення повноцінного страхового ринку як об'єктивного атрибуту ринкової економіки та сприятимуть відновленню довіри страхувальників від страховиків.

Сьогодні приватний підприємець, незважаючи на численність нормативних актів, які повинні були б регулювати цей вид діяльності, знаходиться у вельми складному становищі. Створення добровільних об'єднань приватних підприємців захищає малі підприємства в конкурентній боротьбі з монопольними структурами як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках збуту виробленої продукції.

Дієвим інструментом сприяння ефективному розвитку малого та середнього підприємництва є інфраструктура його підтримки, завдяки якій формується конкретне організаційно-економічне середовище для сприяння підприємницькій діяльності та швидкій адаптації суб'єктів малого підприємництва до ринкових умов. На часі політика підтримки малого підприємництва, основна мета якої - збалансування інтересів держави і бізнесу, забезпечення найкращих умов для підприємницької діяльності, збільшення конкурентоспроможності малого бізнесу. Підприємства малого бізнесу більш стійкі до зовнішніх змін. Враховуючи невелику кількість працівників, які швидко мобілізуються до змін на ринку, малий бізнес може стати тією важливою основою, за допомогою якої буде здійснено поворот до позитивних господарських процесів. Ці підприємства забезпечують працевлаштування соціально нестабільних верств населення, зокрема, молоді, жінок, емігрантів і т. ін. Саме на цих підприємствах вони набувають досвіду, знань, домагаються

кар'єрного росту та самореалізації. Доцільно врахувати і ще низку переваг цього бізнесу, а саме: низьку капіталомісткість і тому легкий доступ населення, велику кількість підприємств, що дає змогу в короткий термін налагодити виробництво різноманітних товарів та послуг, мобільність на ринку й у сфері технологій, що сприяє швидкому розвитку підприємництва, здатність швидко наймати додаткову робочу силу, відсутність бюрократизму в управлінні, незначний негативний екологічний вплив на навколишнє середовище.

Розвитку малого підприємництва сприяло те, що воно було визнано державою одним з найважливіших елементів системи національного господарства, що потребує особливої уваги та підтримки.

Основними проблемами, що стримують розвиток малого підприємництва є:

- недосконалість системи оподаткування;
- нестабільність бюджетного фінансування регіональних програм підтримки малого підприємництва;
- нерозвиненість механізмів фінансово-кредитної підтримки і страхування ризиків малих підприємств; відсутність механізмів самофінансування;
- обмеження доступу малих підприємств до виробничих потужностей і майна підприємств, що реструктуризуються;
- відсутність надійної соціальної захищеності і безпеки підприємців;
- організаційні проблеми взаємодії малого бізнесу з ринком і державними структурами;
- адміністративні бар'єри на шляху розвитку малого підприємництва.

У зв'язку з цим ми вважаємо, що розвиток малого підприємництва формується на основі системної взаємодії інституту підприємництва, інформації і факторів, що визначають напрям його функціонування. В економіці регіону - це недосконала система оподаткування; нестабільність бюджетного фінансування регіональних програм підтримки малого підприємництва; нерозвиненість механізмів фінансово-кредитної підтримки і страхування ризиків малих підприємств; відсутність механізмів самофінансування (кредитні спілки,

товариства взаємного страхування); обмеження доступу малих підприємств до виробничих потужностей і майну підприємств, що реформуються. Цей розвиток обумовлено трансформаційними процесами української економіки, що сформували нинішній стан підприємств малого бізнесу [8].

Прискорений розвиток підприємництва в Україні можливий на основі проведення послідовної політики держави щодо децентралізації економічного управління і вдосконалення ринкових механізмів та влади на місцях.

До основних функцій держави, стимулюючим підприємницьку активність що сприяє її прискореному розвитку, можна віднести:

- створення умов, що забезпечують підготовку конкурентоспроможних фахівців;
- створення механізмів з підтримки та фінансуванню підприємництва;
- застосування заходів щодо забезпечення та розвитку регіональної ринкової інфраструктури.

Узагальнюючи позитивні і негативні сторони розвитку підприємств малого бізнесу, можна зазначити, що за кількісними оцінками формування цього сектору економіки є перспективним напрямком подальшого розвитку економіки України.

Висновки. Розвиток малого бізнесу в Україні є істотним не до використаним резервом економічного зростання. Його активізація є одним з ключових пріоритетів регулювання соціально-економічного розвитку економіки України. Економічний, соціальний та екологічний виміри сталого розвитку мають складну природу, що зумовлює необхідність нелінійного підходу до забезпечення їх гармонійного поєднання. Економічний вимір сталого розвитку агропродовольчої системи, яка об'єднує виробництво і переробку продукції та продовольчий ринок, передбачає стабільне економічне зростання підприємств малого бізнесу в сфері переробки продукції. Впровадження зазначених пропозицій буде сприяти прийняттю науково - обґрунтованих управлінських рішень та подальшому розвитку підприємств малого бізнесу в Україні.

В результаті проведеного дослідження, подальший розвиток підприємств малого бізнесу в Україні, на нашу думку, доцільно проводити в таких напрямках:

- формування власного ринку збуту продукції;
- впровадження інноваційних технологій виробництва продукції;
- реалізація інвестиційних проектів із придбання техніки та устаткування на умовах лізингу;
- спрямування частини інвестицій на розвиток технологічної та виробничої інфраструктури;
- створення добровільних об'єднань приватних підприємств;
- збільшення обсягів прямого інвестування малого підприємництва за рахунок власних коштів і позик;
- забезпечити дотації на впровадження новацій у виробництві екологічно чистої продукції та її переробки на місцях.

Аналіз проведеного дослідження свідчить, що виконання підприємствами малого бізнесу своєї суттєвої економічної та соціальної ролі можливе лише за умов виваженої державної політики всебічної підтримки цього сектору економіки. Тому стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні повинно відбуватись на основі запровадження європейського досвіду, тобто на основі використання європейських стандартів розвитку підприємництва, що значною мірою обумовить створення сучасної ринкової економіки з соціальною справедливістю.

Найголовнішим напрямком перспективної діяльності малого підприємництва є створення умов для ефективного здійснення підприємницької діяльності суб'єктів господарювання, подолання труднощів та вирішення проблем, пов'язаних з відсутністю знань, досвіду з питань ведення бізнесу, доступу до кредитів та необхідної інформації, сприяння створенню нових робочих місць, подолання диспропорцій в економічному розвитку регіонів, збільшення експортної спроможності малих підприємств, зростання

виробництва та його структурна перебудова, спрощення доступу малого підприємництва до сучасних інноваційних технологій.

Список літератури:

1. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» №4618-VI від 22.03.2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
2. Кондратенко М.Б. Податкове навантаження та шляхи його оптимізації в Україні / М.Б. Кондратенко // Автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. - Київ, 2015. - 22 с.
3. Михайлов М.Г., Полятикіна Л.І., Славкова О.П. Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу [Текст]. Навч. пос. – К.: Центр уч. літератури, 2008. – 320 с.
4. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу [Текст]: Навчальний посібник./ Під редакцією професора І.М. Брюховецького. – Суми: Обласна друкарня, Видавництво «Козацький вал», 2001.- 474 с.
5. Сталий розвиток та безпека агропродовольчої сфери України в умовах глобалізації викликів [Текст]: монографія /Павлов О.І., Хвесик М.А., Юрчишин В.В. та ін.; за ред..О.І. Павлова.– Одеса : Астропринт, 2012. – 760с.
6. Податковий кодекс України №2755-VI від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Піхняк Т. А. Світовий досвід державного управління розвитком малого підприємництва і можливості його адаптації в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/pihnyak-ta-svitoviy-dosvid-derzhavnogo-upravlinnya-rozvitkom-malogo-pidpriemnitstva/>
8. Полятикіна Л.І. Методологічне та обліково-аналітичне забезпечення сталого розвитку підприємств малого бізнесу: монографія / Л.І. Полятикіна // Суми: Видавництво: ПП Винниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2016. – 380 с.

9. Полятикін С.О. Особливості інноваційно-інвестиційної діяльності в зарубіжних країнах / С.О. Полятикін // Економіка та суспільство. – 2017. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua>.
10. Проблеми державного регулювання діяльності малих підприємств: Наук.-метод. посіб. / Т.В. Березянко, О.В. Ваганова, Р.В. Руднік / За ред. Березянко Т.В. - К.: ІПДО НУХТ, 2012. - 120 с.

References:

- [1]. Law of Ukraine "On Development and State Support of Small and Medium Enterprises in Ukraine" No. 4618-VI dated March 22, 2012 [Electronic resource]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>. [in Ukrainian].
- [2]. Kondratenko M.B. (2015). *Tax burden and ways of its optimization in Ukraine* [text]: Author's abstract - Kyiv. [in Ukrainian].
- [3]. Mikhailov M.G, Poliatykina L.I. & Slavkova O.P. (2008). *Organization of accounting in small business enterprises* [text]. Teaching post – Kyiv. [in Ukrainian].
- [4]. Bryukhovetsky I.M. (2001). *Basics of entrepreneurial activity and agribusiness* [text]: Publishing House "Kozatsky Val" – Sumy. [in Ukrainian].
- [5]. Pavlov O.I. (2012). *Sustainable development and security of the agro-food sector of Ukraine in the face of globalization of challenges* [text]: Monograph – Odessa. [in Ukrainian].
- [6]. *The Tax Code of Ukraine* No. 2755-VI from 02.12.2010 [Electronic resource]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- [7]. Pihnyak T.A. (2014). *The world experience of public administration in the development of small business and the possibility of its adaptation in Ukraine* [text]: Monograph – Kyiv. [in Ukrainian].
- [8]. Poliatykina L.I. (2016). *Methodological and accounting-analytical support of sustainable development of small business enterprises* [text]: Monograph – Sumy. [in Ukrainian].
- [9]. Poliatykin S.O. (2017). *Features of innovation and investment activity in foreign countries* [text]: Economy and Society – Kyiv. [in Ukrainian].

[10]. Bereziianko T.V., Vaganova O.V. & Rudnik R.V. (2012). *Problems of state regulation of small businesses* [text]: Economy and Society – Kyiv. [in Ukrainian].

Biography of the authors:

1. Name: Poliatykina Larysa.

Academic titles: Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting.

Organization: Sumy National Agrarian University, 160 H. Kondrateva str., Sumy, Ukraine.

Personal e-mail: L.poliatykina@ukr.net.

2. Name: Samoshkina Irina

Academic titles: Ph.D. in Economics, Associate Professor of Finance.

Organization: Sumy National Agrarian University, 160 H. Kondrateva str., Sumy, Ukraine.

Personal e-mail: